

УДК 373.2.001.5

DOI: 10.24919/2313-2094.4/36.98220

Людмила АЛЕКСЕЄНКО-ЛЕМОВСЬКА

orcid.org/0000-0001-5391-0719

ВЕКТОРИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У ГАЛУЗІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Автор визначає вектори наукових досліджень у галузі дошкільної освіти: формування прогностичних знань і вмінь студентів педагогічних факультетів; психологічні засади підготовки керівників загальноосвітніх навчальних закладів до прогностичної діяльності; формування у майбутніх педагогів прогностичного компонента професійної діяльності; педагогічне прогнозування у системі неперервної педагогічної освіти: методологія, теорія, практика; прогнозування в галузі освіти як науко-педагогічна проблема.

Ключові слова: дошкільна освіта, проблематика досліджень, підготовка фахівців дошкільної освіти, готовність.

Людмила АЛЕКСЕЕНКО-ЛЕМОВСКАЯ

ВЕКТОРЫ НАУЧНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ В СФЕРЕ ДОШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Автор определяет векторы научных исследований в сфере дошкольного образования: формирование прогностических знаний и умений студентов педагогических факультетов; психологические основы подготовки руководителей общеобразовательных учебных заведений к прогностической деятельности; формирование у будущих педагогов прогностического компонента профессиональной деятельности; педагогическое прогнозирование в системе непрерывного педагогического образования: методология, теория, практика прогнозирования в области образования как научно-педагогическая проблема.

Ключевые слова: дошкольное образование, проблематика исследований, подготовка специалистов дошкольного образования, готовность.

Постановка проблеми. Проведення системних освітніх реформ зумовлено змінами, що відбулися у правовому аспекті національної освіти. Зміна мети і цінностей у процесі підготовки майбутніх спеціалістів є наслідком модернізації у сфері вищої освіти України. Домінантою цих змін виступає людиноцентрована освіта, тобто освіта для людини, а її

стрижень – розвивальний, культуротвірний зміст навчання, виховання відповідальної, компетентної особистості.

Модернізація дошкільної освіти України спирається на закони з дошкільної освіти: Закон України «Про дошкільну освіту», Конвенцію про права дитини, Закон України «Про охорону дитинства», Державну програму «Діти України»; накази Міністерства освіти і науки України: Положення про дошкільний навчальний заклад, Порядок державної атестації загальноосвітніх, дошкільних та позашкільних навчальних закладів; нормативні документи: Про планування освітнього процесу в дошкільному навчальному закладі, програми навчання й виховання у дошкільному навчальному закладі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню питань організації навчального процесу у вищих навчальних закладах, визначенню найбільш ефективних шляхів підготовки фахівців дошкільного профілю присвячено праці Н. Михайленко, Л. Поздняк. Проблема підготовки майбутнього педагога, його готовності до професійно-педагогічної діяльності привертала увагу багатьох учених, зокрема: Л. Артемової, І. Беха, Г. Бєленької, О. Богініч, О. Глузмана, С. Гончаренка, І. Зязюна, В. Семиченко.

Розвиток методичної компетентності вихователів дошкільних навчальних закладів супроводжується низкою суперечностей між:

- сучасними вимогами суспільства до вихователів дошкільних навчальних закладів, здатних до саморозвитку й самоосвіти в інноваційному професійному середовищі, й реальною практикою підготовки таких фахівців в умовах ступеневої системи освіти і нерозробленістю відповідного науково-методичного супроводу, що давав би змогу ефективно організовувати методичну роботу в дошкільних навчальних закладах;

- стрімким розвитком суспільства та інноваційних технологій навчання і виховання дітей дошкільного віку і застарілими методиками підготовки вихователів дошкільних навчальних закладів, що розроблялися ще в минулому столітті;

- здійсненням професійної підготовки та перепідготовки вихователів дошкільних навчальних закладів за застарілими методиками та необхідністю забезпечення високого рівня їхньої педагогічної взаємодії з сучасними дошкільниками, їхніми батьками, колегами;

- розгалуженими педагогічними інноваціями та потребою у системному підході до проблеми розвитку методичної компетентності вихователів дошкільних навчальних закладів у системі неперервної освіти;

- потребою практики в методичному супроводі процесу впровадження компетентнісного підходу до ступеневої системи дошкільної педагогічної освіти, відсутністю відповідного навчально-методичного забезпечення;

- активізацією ролі методичної компетентності як особливого виду професійної компетентності, актуальної в умовах модернізації сучасної

педагогічної освіти, та недостатнім рівнем готовності вихователів дошкільних навчальних закладів до організації методичної роботи.

Мета статті: визначити вектори наукових досліджень у галузі дошкільної освіти.

Проблема створення нової теоретико-методологічної бази ґрунтується на проведенні сучасних освітніх реформ, зокрема в дошкільній освіті. Це сприяє обґрунтуванню професійної діяльності вихователя дошкільного навчального закладу з точки зору різних філософських підходів, які є методологічною основою підготовки: гуманістичний, особистісний, компетентнісний, системний, діяльнісний, середовищний, аксіологічний, культурологічний, антропологічний, синергетичний, етнопедагогічний. Ці підходи – ключові для розроблення нової парадигми освіти, тому доречно вважати, що професійна підготовка майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів ґрунтується на парадигмі особистісно орієнтованого навчання.

Освіта на сучасному етапі становить особливу цінність у світовій спільноті. Однією з центральних ідей нової освітньої ситуації є визнання гуманістичної парадигми освіти, переорієнтація на цінності людини, становлення її як суб'єкта не тільки освітньої діяльності, але й культури. Значна увага у зв'язку з цим надається особистісно зорієнтованій освіті як особливому засобу розкриття сутнісних сил людини, її здібностей, отримання свого місця у просторі культури. Широку популярність здобули педагогічні концепції особистісно зорієнтованої освіти О. Бондаревської, З. Кульневича, О. Пехоти, А. Старєвої.

Розроблення теоретичних основ особистісно орієнтованого навчання почалося ще у 90-х рр. XX ст. Науковці вважають особистісно зорієнтованою педагогіку ту, де в центрі уваги – особистість дитини, її самобутність, самоцінність (І. Якиманська). Водночас О. Пехота наголошує, що рівень науково-методичного обґрунтування особистісного підходу в організації навчально-виховного процесу «не задовольняє педагогів і психологів».

Якщо у XX ст. переважно досліджували особливості навчання дошкільників, то на сучасному етапі з'являються наукові студії, в яких розкриваються шляхи особистісно орієнтованого навчання студентів, що дасть можливість забезпечити якість дошкільної освіти.

Особистісно орієнтована модель дошкільної освіти передбачає: систематичне вивчення педагогами вікових та індивідуальних особливостей розвитку дітей дошкільного віку; створення специфічної, індивідуально-орієнтованої системи навчання й виховання дошкільників.

Особистісно орієнтована діяльність майбутнього педагога дошкільного навчального закладу передбачає: усвідомлення майбутнім вихователем своєї ролі у формуванні особистості дитини, здатності розуміти

дитину; здійснення кваліфікованої професійної педагогічної взаємодії дорослого та дитини на принципах співробітництва й співтворчості у формах і видах діяльності, специфічних для дошкільника; вміння оцінювати рівень розвитку, вихованості й навченості дитини і адаптивності виховного та освітнього процесу до її індивідуальних особливостей; проектування розвитку особистості кожної дитини і колективу загалом, прогнозування результативності означеної діяльності; дослідницький підхід до дитини, що спрямований на вивчення її особистостей і пошук оптимальних шляхів її розвитку й саморозвитку; внесення коректив в організацію педагогічного процесу залежно від умов, що склалися; творчий підхід до своєї діяльності (розроблення і врегулювання проблемних ситуацій, постановка творчих завдань).

Розроблення Державних галузевих стандартів підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів на принципах особистісно орієнтованої парадигми є однією з основних проблем реформування вищої педагогічної освіти України.

Державні галузеві стандарти підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів почали розроблятися після ухвалення Закону України «Про вищу освіту», а надалі – активно впроваджуватися у практику роботи вищих навчальних закладів України. Навчально-виховний процес у вищих навчальних закладах здійснюється згідно з освітньо-кваліфікаційною характеристикою та освітньо-професійною програмою підготовки фахівців.

Освітньо-кваліфікаційна характеристика «встановлює галузеві кваліфікаційні вимоги до професійної діяльності випускника вищого навчального закладу» та є моделлю професійної компетентності фахівця. Освітньо-професійна програма – державний нормативний документ, на який спирається навчально-виховний процес вищого навчального закладу й визначається нормативний зміст навчання, встановлюються вимоги до обсягу і рівня освітньої та професійної підготовки фахівця освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» спеціальності «Дошкільна освіта».

Особистісна орієнтація дошкільної ланки освіти внесла істотні зміни до змісту роботи педагога. Тому в Базовому компоненті дошкільної освіти, як державному стандарті, визначено обов'язковий мінімум змісту основних освітніх програм, обсяг навантаження, вимоги до рівня розвиненості, вихованості та навченості дитини семи (шести) років, а також умови, за яких вони можуть бути досягнуті. Це мінімально достатній і необхідний дитині перших семи (шести) років життя *ступінь компетентності*, потрібний для її нормального функціонування у навколишньому середовищі. Він передбачає набір елементарних знань, уявлень, практичних умінь і навичок, які гарантують дитині адаптацію до життя, здатність орієнтуватися у ньому, адекватно реагувати на явища, події, людей.

Ідеться передусім про забезпечення особистості перших років життя своєрідного мінімального освітнього ядра, рівень засвоєння якого відображено в якісно-кількісних показниках її діяльності та поведінки [3].

Упровадження Державних галузевих стандартів для підготовки фахівців дошкільної освіти, з одного боку, є важливим кроком щодо поліпшення якості професійної освіти, а з іншого, свідчить, що в системі підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів на сучасному етапі є істотні резерви вдосконалення. Так, значно гальмує якість підготовки фахівців неузгодженість Державних галузевих стандартів підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів з вимогами Базового компонента дошкільної освіти.

По-перше, ця неузгодженість виявляється у тому, що сучасні вищі навчальні заклади не здатні оперативного реагувати на потреби дошкільної освіти і зазвичай готують педагогів, використовуючи традиційні форми й методи навчання, з орієнтацією на застарілі цінності.

Входження України до Болонського процесу вимагає радикальної модернізації всієї системи освіти. Колишня формула «освіта на все життя» замінюється новою – «освіта крізь усе життя». Отже, удосконалення вищої педагогічної школи України вимагає відповідних змін у системі професійно-педагогічної підготовки майбутнього вихователя дошкільного навчального закладу на всіх етапах безперервної педагогічної освіти, починаючи з вихователя-початківця.

Такі стратегічні орієнтири передбачають модернізацію національної системи вищої педагогічної освіти, яка має бути максимально спрямованою на якість результатів професійної підготовки.

У словникових джерелах поняття «підготовка» тлумачиться по-різному: як сукупність спеціальних знань, умінь і навичок, якостей, трудового досвіду й норм поведінки, які забезпечують можливість успішної роботи з визначеної професії; як процес повідомлення відповідних знань і вмінь; формування та збагачення настанов, знань і вмінь, необхідних індивіду для адекватного виконання специфічних завдань; як «запас знань, отриманий будь-ким»; запас знань, навичок, досвід, набутий у процесі навчання, практичної діяльності (за кінцевим результатом процесу).

Енциклопедія професійної освіти визначає «підготовку» як загальний термін стосовно прикладних завдань освіти, коли передбачається засвоєння певного соціального досвіду з метою його подальшого застосування під час виконання специфічних завдань практичного, пізнавального або навчального характеру. Смісл поняття «підготовка» розкривається у двох його значеннях: як навчання, тобто, деякий спеціально організований процес формування готовності до виконання майбутніх завдань, і як готовність, під чим розуміється наявність компетенцій, знань, умінь, навичок, необхідних для успішного виконання певної сукупності завдань.

Проблемам професійної підготовки у вищій школі присвячено значну кількість робіт, де досліджуються її різні аспекти: організація навчально-виховного процесу у вищій школі (А.М. Алексюк, Ю.К. Бабанській, В.П. Беспалько, О.В. Глузман та ін.); обґрунтування необхідності внесення інтеграційного підходу до навчального процесу вищого навчального закладу (І.А. Зязюн, С.У. Гончаренко); загальнопедагогічній підготовці студентів (О.О. Абдулліна, Л.Г. Коваль, Н.Г. Ничкало). Значна кількість досліджень присвячена питанням формування особистості в процесі навчання у вищому навчальному закладі (Г.А. Балл, В.А. Моляко, К.К. Платонов, Б.А. Федорішин). Особливий напрям склали роботи, присвячені питанням розвитку особистості майбутнього педагога (Ф.Н. Гोनоболін, С.В. Кондратьєва, Н.В. Кузьміна, А.І. Щербаков, Р.І. Хмелюк, Т.С. Яценко). Проблема підготовки майбутнього вихователя, його готовності до здійснення професійно-педагогічної діяльності в дошкільному навчальному закладі розглядається у наукових працях Л.В. Артемової, Г.В. Беленької, А.М. Богуш, О.Л. Богініч, Н.В. Гавриш, Н.В. Горбунової, Е.Е. Карпової, О.Л. Кононко, Т.І. Поніманської, Т.П. Танько.

Підготовка спеціалістів у вищій школі, в традиційному розумінні, є процесом формування професійної компетенції, яка, разом із предметними знаннями, включає психологічну та соціально-психологічну готовність особистості до майбутньої діяльності. Професійна компетентність визначається як єдність теоретичної та практичної готовності педагога до здійснення педагогічної діяльності (О. Бодальов, В. Введенський, Н. Нікітіна).

З позицій аксіологічного підходу підготовка вихователя дітей дошкільного віку до виховної діяльності в сучасних умовах – це багатовимірний процес розвитку аксіосфери студента, формування його ціннісних орієнтацій, сходження до вищого рівня духовного розвитку (Г. Цветкова) [8].

На думку педагогів (Г. Беленька, О. Богініч, З. Борисова, Н. Гавриш, Н. Голота, Н. Кот), успіх діяльності освітніх закладів, зокрема дошкільних, залежить від рівня фахової компетентності та професійної майстерності педагогічного колективу.

Як уважає Л. Артемова, «...нове покоління педагогів дошкільного профілю спроможне працювати з дітьми на демократичних засадах». На її погляд, цьому сприяють два пріоритетні напрями: перший – структурна й організаційна перебудова системи професійної підготовки фахівців; другий – демократизація змісту й методів роботи зі студентами як майбутніми фахівцями [2].

Підготовка фахівців із дошкільного виховання, стверджує О. Богініч, передбачає оволодіння студентами інформаційним і діяльнісним компонентом.

На думку Г. Беленької, ключовим елементом підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів є використання диференційованого підходу до оволодіння знаннями й уміннями [4].

На сучасному етапі існують дослідження, які спрямовані на вдосконалення процесу підготовки майбутніх вихователів у вищих навчальних закладах (див. табл. 1).

Таблиця 1

Тематика дисертаційних досліджень з професійної підготовки майбутніх вихователів дошкільних закладів України (90 рр. XX ст. – початок XXI ст.)

<i>Докторські дисертаційні дослідження</i>	
Н. Лисенко, 1996	Теорія і методика формування еколого-педагогічної культури вихователя дошкільного закладу в системі вищої педагогічної освіти України
О. Кучерявий, 2002	Теоретичні і методичні основи організації професійного самовиховання майбутніх вихователів дошкільних закладів і вчителів початкових класів
Т. Танько, 2004	Теорія та практика музично-педагогічної підготовки майбутніх вихователів дошкільних закладів у педагогічних університетах
Н. Грама, 2004	Теоретико-методичні засади до фахової підготовки педагога-вихователя дошкільного закладу до економічного виховання дітей
<i>Кандидатські дисертаційні дослідження</i>	
К. Волинець, 1997	Інтеграція змісту загальнопедагогічної підготовки майбутніх вихователів у педагогічних училищах і коледжах України
Т. Книш, 2001	Валеологічна підготовка майбутніх вихователів дошкільних закладів освіти
Н. Ємельянова, 2003	Підготовка майбутніх вихователів до роботи над засвоєнням старшими дошкільниками народознавчої лексики
Н. Сайко, 2004	Професійно-педагогічна підготовка майбутніх вихователів до соціалізації дітей дошкільного віку
Л. Козак, 2006	Особистісно орієнтоване навчання природознавства майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів
С. Петренко, 2007	Підготовка майбутніх вихователів до формування у дітей дошкільного віку основних рухових умінь і навичок
М. Прокоф'єва, 2008	Інтеграція педагогічної підготовки майбутніх вихователів дошкільних закладів і вчителів початкових класів
І. Трубник, 2009	Підготовка майбутніх вихователів до формування екологічно мотивованої поведінки старших дошкільників
А. Залізник, 2009	Підготовка майбутніх вихователів до роботи з батьками з морального виховання дітей старшого дошкільного віку
Г. Борин, 2009	Організаційно-педагогічні умови підготовки майбутніх вихователів до роботи з батьками дітей раннього віку
С. Дяченко, 2009	Підготовка майбутніх вихователів до формування основ комп'ютерної грамотності старших дошкільників

Кінцевим результатом підготовки (як певного процесу) є підготовленість чи готовність до чогось, зокрема, щодо освітніх процесів використовуються терміни освіченість (як більш загальний) та навченість (як більш конкретний, предметний).

У науковій літературі існують різні визначення поняття «готовність». Відповідно до них, готовність трактується як: наявність здібностей (Б. Афанасьєв, С. Рубінштейн) [1; 5]; якість, стійка характеристика особистості (В. Сластьонін) [7]; складне особистісне утворення, багаторівнева та багатопланова система якостей і властивостей особистості, які в сукупності дають можливість певному суб'єкту ефективно виконувати конкретну роботу (В. Моляко).

Узагальнюючи сутнісне розуміння провідними науковцями-педагогами (О. Савченко, М. Ярмаченко) готовності до будь-якого виду педагогічної діяльності як результату певного навчально-виховного процесу, можна виділити такі її компоненти: мотиваційний (позитивне ставлення до відповідної діяльності); вольовий (здатність і вміння діяти у певних чи невизначених умовах із метою досягнення поставленої мети та здійснювати самоконтроль); розумовий (розвиток пізнавальних інтересів); комунікативний (уміння спілкуватися), мовленнєвий (вільне і грамотне володіння мовою); фізичний (функціональний стан організму); світоглядний (як поєднання освіченості та власного життєвого досвіду, переконань); фахово-змістовий (здатність до успішного здійснення професійної діяльності – фахова компетентність) [6].

У сучасних педагогічних дослідженнях готовність розглядається з позиції системного підходу, який дає змогу отримати знання про неї як цілісний об'єкт, що розвивається. З одного боку, у межах цього підходу готовність розглядається як інтегральне особистісне явище, система якостей особистості, яка забезпечує результативність діяльності спеціаліста, виконання ним визначених функцій, з іншого – як функціональний стан, який визначає успішність виконання професійних дій.

Висновки. Таким чином, удосконалення вищої педагогічної школи України вимагає відповідних змін у системі професійно-педагогічної підготовки майбутнього вихователя дошкільного навчального закладу. Тематика наукових досліджень визначається актуальністю щодо готовності педагогів до роботи з дітьми в дошкільних навчальних закладах із питань естетичного, мовленнєвого, екологічного, народознавчого виховання. Роботу вчених спрямовано на оновлення не тільки змісту підготовки кадрів для дошкільної освіти, а й на урізноманітнення форм і методів викладання педагогічних дисциплін у вищих педагогічних закладах. Різні аспекти професійно-педагогічної підготовки майбутнього вихователя дошкільного навчального закладу продовжують активно розроблятися. До актуальних і перспективних проблем належить підвищення якості освіти.

Сьогодні існують зарубіжні й вітчизняні дослідження, спрямовані на:

- формування прогностичних знань і вмінь студентів педагогічних факультетів (спеціальність «Початкове навчання») (М. Севастюк);
- психологічні засади підготовки керівників загальноосвітніх навчальних закладів до прогностичної діяльності (Д. Прасол);
- формування в майбутніх педагогів прогностичного компонента професійної діяльності (В. Демидова);
- педагогічне прогнозування у системі неперервної педагогічної освіти: методологія, теорія, практика (А. Присяжна);
- прогнозування в галузі освіти як науко-педагогічна проблема (О. Рождественський).

Перспективу подальших розвідок цього питання вбачаємо у визначенні принципів розвитку методичної компетентності вихователів дошкільних навчальних закладів.

Література

1. Ананьев Б.Г. Человек как предмет познания / Б.Г. Ананьев. – Л. : Изд-во ЛГУ, 1968. – 339 с.
2. Артемова Л.В. Модель ступеневої підготовки фахівця дошкільної освіти у вищих навчальних закладах / Л.В. Артемова, Ю.М. Косенко // Психолого-педагогічні проблеми підготовки вчительських кадрів в умовах трансформації суспільства : матеріали Міжнар. наук.-теорет. конф. до 80-ї річниці НПУ імені М.П. Драгоманова. – К., 2000. – Вип. 1. – С. 84 – 86.
3. Базовий компонент дошкільної освіти / наук. кер.: А.М. Богущ. – К. : МОН України, 2012. – 26 с.
4. Беленька Г.В. Вихователь дітей дошкільного віку: становлення фахівця в умовах навчання : монографія / Г.В. Беленька. – К. : Світич, 2006. – 304 с.
5. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии : в 2 т. – М. : Наука, 1989. – С. 152 – 166.
6. Савченко О.Я. Виховний потенціал початкової освіти : посібник [для вчителів і методистів початкового навчання] / О.Я. Савченко. – 2-ге вид., допов., перероб. – К. : Богданова А.М., 2009. – 226 с.
7. Сластенин В.А. Педагогика : учеб. пособие [для студ. высш. пед. учеб. заведений] / В.А. Сластенин, И.Ф. Исаев, Е.Н. Шиянов ; под ред. В.А. Сластенина. – М. : Академия, 2002. – 576 с.
8. Цветкова Г.Г. Аксіологічні засади підготовки вихователя дітей дошкільного віку до виховної діяльності / Г.Г. Цветкова // Людинознавчі студії : збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Педагогіка». – Дрогобич, 2016. – Вип. 2/34. – С. 244 – 255.

References

1. Anan'ev B.G. Chelovek kak predmet poznaniya (*Man as the subject of cognition*), Leningrad, 1968, 339 p. [in Russian]
2. Artemova L.V., Kosenko Y.M. Model stupenevoi pidhotovky fakhivtsia doshkilnoi osvity u vyshchyykh navchalnykh zakladakh (*Model speed training of pre-*

school education in higher education), Psykholoho-pedahohichni problemy pidhotovky vchytelskykh kadriv v umovakh transformatsii suspilstva, Kyiv, 2000, Vol. 1, pp. 84 – 86. [in Ukrainian]

3. Bazovyi komponent doshkilnoi osvity (*The basic component of preschool education*), Ed. Bohush A.M, Kyiv, 2012, 26 p. [in Ukrainian]

4. Bielienka H.V. Vychovatel ditei doshkilnoho viku: stanovlennia fakhivtsia v umovakh navchannia (*Mentor preschool children, becoming a specialist in terms of training*), Kyiv, 2006, 304 p. [in Ukrainian]

5. Rubinshteyn S.L. Osnovy obshchey psikhologii (*Fundamentals global psychology*), Moscow, 1989, pp. 152 – 166. [in Russian]

6. Savchenko O.Ya. Vychovnyi potentsial pochatkovoї osvity : posibnyk dlia vchyteliv i metodystiv pochatkovoho navchannia (*Educational potential of primary education : a guide for teachers and trainers of elementary education*), Kyiv, 2009, 226 p. [in Ukrainian]

7. Slastenin V.A., Isaev I.F., Shiyanov E.N. Pedagogika (*Pedagogy*), Moscow, 2002, 576 p. [in Russian]

8. Tsvetkova H. Aksiolohichni zasady pidhotovky vykhovatel'ia ditei doshkilnoho viku do vykhovnoi diialnosti (*Axiological principles of educator preparation of preschool children to educational activities*), Liudynoznavchi studii, Seriia «Pedahohika», Drohobych, 2016, Vol. 2/34, pp. 244 – 255. [in Ukrainian]

Одержано 07.11.2016